

УДК 394.3:(32+33+34+37)

ВИТОКИ ТА РОЗВИТОК ЕТИКЕТУ В СТАРОДАВНЬОМУ СВІТІ: ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ У ВАВИЛОНІ, ЄГИПТІ, ГРЕЦІЇ ТА РИМІ

Плотніченко С. Р.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та публічного адміністрування
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

Лютікова В. В.

здобувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

Етикет, або сукупність правил ввічливої поведінки, є невід'ємною частиною культурного та соціального розвитку людства. Його витoki сягають давніх цивілізацій, де люди усвідомлювали необхідність встановлювати певні норми для організації спілкування, збереження порядку та взаємної поваги.

Вже в Стародавньому світі, де існували складні соціальні структури, розвиток державності та релігійних систем, етикет став важливим інструментом для регулювання суспільного життя[3].

Він мав кілька основних функцій: Соціальна регуляція – етикет допомагав людям різного соціального статусу взаємодіяти без конфліктів, дотримуючись певних правил. Відображення культури – манери, поведінка під час свят, ритуалів та повсякденного життя демонстрували вихованість та приналежність до певної культури. Морально-етичне виховання – через навчання норм поведінки діти засвоювали основи поваги до старших, колег, громадян та божеств.

Вивчення етикету у Стародавньому світі показує, що правила поведінки були різними залежно від культури та державного устрою, однак завжди існувала чітка ієрархія, яка визначала, що вважалося прийнятним, а що – неприйнятним. Важливо підкреслити, що етикет був тісно пов'язаний із релігійними переконаннями, соціальними нормами, а також з політичними структурами[3,2].

Етикет у Вавилоні Вавилонська цивілізація, що розвивалася в долині Тигру та Євфрату, була однією з перших, де з'явилися чітко зафіксовані правила поведінки. У Вавилоні суспільство було строго ієрархічним: цар займав верхівку соціальної піраміди, потім – священники, чиновники, ремісники і торговці, а внизу – селяни та раби. Кожна людина мала знати своє місце і дотримуватися встановлених правил взаємодії.

Основні риси вавилонського етикету. Його витoki сягають давніх цивілізацій, де люди усвідомлювали необхідність встановлювати певні норми для організації спілкування, збереження порядку та взаємної поваги. Вже в Стародавньому світі, де існували складні соціальні структури, розвиток державності та релігійних систем, етикет став важливим інструментом для регулювання суспільного життя[4,5].

Він мав кілька основних функцій: соціальна регуляція – етикет допомагав людям різного соціального статусу взаємодіяти без конфліктів, дотримуючись певних

правил, відображення культури – манери, поведінка під час свят, ритуалів та повсякденного життя демонстрували вихованість та приналежність до певної культури, морально-етичне виховання – через навчання норм поведінки діти засвоювали основи поваги до старших, колег, громадян та божеств.

Вивчення етикету у Стародавньому світі показує, що правила поведінки були різними залежно від культури та державного устрою, однак завжди існувала чітка ієрархія, яка

визначала, що вважалося прийнятним, а що – неприйнятним. Важливо підкреслити, що етикет був тісно пов'язаний із релігійними переконаннями, соціальними нормами, а також з політичними структурами[1].

Основні риси вавилонського етикету: Вавилонський етикет демонструє, що суспільство тих часів прагнуло впорядкувати всі аспекти життя: від сім'ї до політики тарелігії, від приватного спілкування до публічних церемоній. Кожен жест, слово чи ритуал мали значення і формували загальну культуру ввічливості та соціальної дисципліни. Стародавній Єгипет відзначався високим рівнем культури, релігійності та організованості суспільного життя. Основні риси єгипетського етикету: Повага до фараона та старших: Фараон був не просто правителем, а живим особленням божественного порядку. Люди вітали його зі схиленням або поклоном, іноді із складеними руками. Старші за рангом отримували подібну повагу: звертання до них було завжди стриманим і ввічливим[1,6]

Гостинність та прийом гостей: У єгиптян прийом гостей був ритуалом, що демонстрував культуру та добробут сім'ї. Гості розсаджувалися відповідно до свого соціального становища, подавали їжу та напої за особливими правилами. Вважалося грубим відмовляти в гостинності або неправильно вести себе за столом.

Ритуали чистоти та охайності: Гігієна та зовнішній вигляд мали моральне та соціальне значення. Стрижені волосся, охайний одяг, чистота рук і тіла – усе це було знаком поваги до оточуючих і до богів.

Релігійні церемонії та святкування: Кожна святкова подія супроводжувалася строгим набором ритуалів. Порушення правил поведінки під час святкувань чи в храмі могло трактуватися як неповага до богів і суспільства.

Єгипетський етикет передбачав також соціальні обов'язки різних верств населення: раб мав підкорятися господарю, ремісник дотримуватися стандартів професійної поведінки, а священник – зразково виконувати ритуали. Таким чином, етикет був універсальним інструментом впорядкування соціального життя і підтримання моральних норм.

Греція відзначалася розвинутою демократією, філософією та культурою. Тут етикет поєднував моральні норми та інтелектуальні цінності, виховуючи людину, здатну до культурної бесіди, обґрунтованого висловлення думок та участі у суспільному житті. Основні риси грецького етикету:

Симпозіуми та публічні збори: У грецьких симпозіумах чоловіки збиралися для обговорення політики, філософії та мистецтва. Вміння слухати, вести аргументовану бесіду та демонструвати стриманість було ознакою вихованості. Порушення правил ввічливості могло призвести до суспільного осуду.

Гостинність (ксенія): Прийом гостей вважався священним обов'язком. Господарі подбали про їжу, комфорт та розваги гостей, а гості відповідали повагою та ввічливістю. Греки вірили, що гостинність – це моральний обов'язок перед людьми і богами. Мораль та добродієність: Основою виховання були самоконтроль, стриманість, повага до старших і здатність підтримувати порядок у громаді. Вважалося, що вихована людина не тільки дотримується правил поведінки, але й здатна морально оцінювати вчинки інших. Грецький етикет також регламентував правила поведінки у театрах, на ринках та під час релігійних свят. Вважалося непристойним перебивати оратора, голосно сміятися під час представлення або нехтувати правилами прийому їжі. Таким чином, ввічливість у Греції була тісно пов'язана з інтелектуальною культурою та розвитком суспільства[1,2,7].

Римляни поєднували етикет із дисципліною, громадянськими обов'язками та соціальною структурою. Римська культура ввічливості включала правила поведінки на роботі, у родині, під час політичних і релігійних заходів. Основні риси римського етикету: Соціальна ієрархія та статус: Кожен громадянин знав своє місце у суспільстві. До вищих класів слід було звертатися з повагою, а підлеглі отримували увагу та підтримку відповідно до статусу. Поведінка визначалася положенням людини у державній, родинній та громадській системі.

Поведінка в публічних місцях: Римляни суворо дотримувалися правил на форумах, у театрах і ринках. Було неприпустимо галасувати, грубо звертатися до інших, заважати проведенню офіційних заходів. Ввічливість і порядок були ознаками цивілізованого громадянина. Релігійні та сімейні обряди: Участь у святкуваннях та ритуалах підтримувала соціальний порядок і формувала почуття відповідальності перед державою та родиною. Родина та повага до предків займали центральне місце в римському етикеті. Римський етикет

включав правила військової поведінки, дипломатії та політичної активності. Вихована людина дотримувалася честі, самоконтролю та правил поведінки у будь-яких обставинах.

Аналіз етикету в Стародавньому світі показує, що він формувався під впливом релігії, культури, соціальної ієрархії та політичної структури. У Вавилоні та Єгипті етикет був більш ритуалізованим і пов'язаний із поклонінням владі та богам. У Греції він поєднував моральні норми та інтелектуальні цінності, що відображало розвиток демократії та філософії. У Римі етикет ґрунтувався на дисципліні, громадянських обов'язках і повазі до соціальної ієрархії[2,3,5].

Загальною рисою всіх цивілізацій було прагнення впорядкувати соціальні відносини та формувати культуру взаємоповаги. Стародавній етикет став основою подальшого розвитку культурних норм у середньовіччі та сучасності, девічливість, повага до старших і соціальна дисципліна залишаються ключовими цінностями.

Список використаних джерел

1. Гладкий О. В. Історія етикету та культури поведінки. Київ: Наукова думка, 2018. 320 с.
2. Козак М.П. Етика та етикет у Стародавньому світі: Вавилон, Єгипет, Греція, Рим. Львів: Видавництво ЛНУ, 2020. 250 с.
3. Петренко С. І. Соціальні норми та культура поведінки у Стародавніх цивілізаціях. Харків: Фоліо, 2019. 280 с.
4. Плотніченко С. Р., Агеєва І. В., Ортіна Г. В., & Вороніна, Ю. Є. (2025). Професійний етикет як чинник ефективної міжособистісної комунікації в офісних структурах. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2025. № 3(56). С. 48-58.
5. Ляшенко О., Плотніченко С. (2025). Офісне управління та кризові практики під час війни: організаційні, комунікативні та цифрові аспекти. *Економіка і організація управління*. 2025. С. 68-76.
6. Плотніченко С. Р., Максименко А. Г., & Вороніна Ю. Є. Формування позитивної ділової репутації організації через сучасні інструменти публік рилейшнз. 2025.
7. Liashenko O., Plotnichenko S., & Makhsma M. Digital Intelligence of Managers During Wartime: From Survival to Development. 2025.

УДК 378.014.2:331.5:330.341.1

МОДЕЛЬ СПІВПРАЦІ «ЗВО–БІЗНЕС–ГРОМАДА» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЖІНОЧОГО ІНЖЕНЕРНОГО КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СТРАТЕГІЯХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Постол Ю. О.

кандидат технічних наук, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0749-3771>

Дереза О. О.

кандидат технічних наук, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2652-9853>

Повномасштабна війна проти України загострила проблему дефіциту інженерних кадрів та підкреслила критичний рівень недостатнього використання потенціалу залучення жінок у технічні галузі. Законодавство України не створює жодних бар'єрів чи перешкод для жінок чи